

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

در مکتب اهل بیت

قرائت سوره های سجده در نماز

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قرائت سوره های سجده در نماز

نویسنده:

عبدالکریم بهبهانی

ناشر چاپی:

مجمع جهانی اهل بیت (علیهم السلام)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۶	قرائت سوره های سجده در نماز
۶	مشخصات کتاب
۷	اشاره
۱۵	سخن مجمع
۱۹	مقدمه
۲۷	حکم قرائت سوره های سجده در نماز
۲۸	ادلّه مذهب حنفیّه
۳۰	رأی و ادلّه مذاهب سنی دیگر
۳۴	رأی و ادلّه امامیّه
۵۱	چکیده بحث
۵۲	درباره مرکز

قرائت سوره های سجده در نماز

مشخصات کتاب

سرشناسه: بهبهانی، عبدالکریم

عنوان قرارداد: حکم قراءه العزائم فی الصلاه . فارسی

عنوان و نام پدیدآور: قرائت سوره های سجده در نماز [کتاب] / گروه پژوهش و پاسخ به شبهات، عبدالکریم بهبهانی؛ مترجم حسین علی عربی؛ تهیه کننده اداره ترجمه معاونت فرهنگی [مجمع جهانی اهل بیت (ع)؛ ویراستاری امرا... نصیری.

مشخصات نشر: قم: مجمع جهانی اهل بیت (ع)، ۱۴۳۵ ق. = ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۴۵ ص.؛ ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س م.

فروست: در مکتب اهل بیت علیهم السلام؛ ۳۹.

شابک: دوره ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۹-۲۷۰-۴؛ ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۹-۳۰۹-۱

یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع: سجده تلاوت در نماز

موضوع: نماز -- احادیث

موضوع: نماز -- احادیث اهل سنت

موضوع: فقه تطبیقی

شناسه افزوده: عربی، حسینعلی، ۱۳۴۹ - ، مترجم

شناسه افزوده: نصیری، امرالله، ویراستار

شناسه افزوده: مجمع جهانی اهل بیت (ع). اداره ترجمه

شناسه افزوده: مجمع جهانی اهل بیت (ع)

رده بندی کنگره: BP۱۸۶/ب۱۷۵ح۸۰۴۱ ۱۳۹۳

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۵۳

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۲۸۷۵۸

ص: ۱

اشاره

بسم الله الرحمن الرحيم

ص: ٣

قرائت سوره های سجده در نماز

گروه پژوهش و پاسخ به شبهات، عبدالکریم بهبهانی

مترجم حسین علی عربی

ص: ۵

«کار اساسی شما [مجمع جهانی اهل بیت]... معرفی مکتب اهل بیت است به دنیای اسلام. بلکه به سراسر عالم، چون امروز همه دنیا تشنه معنویت اند و این معنویت در اسلام هست و در اسلامی که در مکتب اهل بیت معرفی می کند به نحو جامع و کاملی وجود دارد».

(از بیانات مقام معظم رهبری «مد ظله العالی»، ۱۳۸۶/۵/۲۸)

مکتب اهل بیت عصمت و طهارت (علیهم السلام) که تبلور اسلام ناب محمدی (علیهما السلام) و متکی بر منبع وحیانی است، معارف ژرف و عمیقی دارد که از اتقان، استحکام و برهان برخوردار می باشد و مطابق با فطرت سلیم انسان هاست؛ بر همین اساس است که حضرت امام رضا (علیه السلام) فرمودند: «فإنَّ الناس لو علموا محاسن کلامنا لا تَبْعونا» [شیخ صدوق (رحمه الله)، عیون اخبار الرضا (علیه السلام)، ج ۲: ۲۷۵]. این مکتب غنی و نورانی در پرتو عنایات الهی و هدایت ائمه ی اطهار (علیه السلام) و نیز مجاهدت هزاران جهادگر عرصه های علم و فرهنگ در طول قرون گذشته و حال، بسط و گسترش یافته است.

پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی به رهبری حضرت امام خمینی (قدس سره) و تأسیس نظام اسلامی با تکیه بر قوانین اسلامی و با محوریت ولایت فقیه، افق های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جدیدی را برای انسان های آزاده به ویژه مسلمانان و پیروان و محبّان اهل بیت (علیهم السلام)

گشود و توجه بسیاری از نخبگان و مستضعفان جهان را به خود معطوف کرد.

مجمع جهانی اهل بیت (علیهم السلام)، مولود این دگرگونی مبارک است که به ابتکار مقام معظم رهبری حضرت آیت الله العظمی خامنه ای (مد ظله العالی) در سال ۱۳۶۹ شمسی / ۱۹۹۰ میلادی تأسیس شد و تاکنون خدمات شایانی را در تبلیغ معارف قرآن و اهل بیت (علیهم السلام) و حمایت از پیروان اهل بیت (علیهم السلام) در سراسر جهان انجام داده است.

معاونت امور فرهنگی مجمع جهانی اهل بیت (علیهم السلام) در راستای رسالت خود جهت ارتقای شناخت و آگاهی پیروان اهل بیت (علیهم السلام) در موضوعات، سطوح، مخاطبان و عرصه های مختلف، در حوزه های تولید کتاب و مجلات به زبان های متعدد و سائر محصولات فرهنگی به فعالیت پرداخته است .

این اثر با هدف معرفی معارف اهل بیت (علیهم السلام) و پاسخ به شبهات مخالفین به ویژه وهابیان و سلفی ها تهیه شده و حاصل تلاش علمی و پژوهشی گروهی از پژوهشگران و نویسندگان فرهیخته و صاحب نظر و ارجمند می باشد.

در اینجا بر خود لازم می دانم از دبیر کل محترم مجمع، حضرات اعضای محترم شورای کتاب، مدیران محترم اداره کل پژوهش و ترجمه، رئیس محترم گروه مطالعات بنیادی، دبیر محترم شورای

کتاب و گروه مطالعات بنیادی، مترجمین عزیز و همکاران اداره ی ترجمه تقدیر و تشکر نمایم. همچنین از برادرانی که در ویرایش، تایپ، مقابله، تصحیح، آماده سازی، نشر و چاپ این کتاب تلاش کردند، تشکر می کنم و توفیق همگان را از خداوند متعال مسئلت دارم.

معاونت امور فرهنگی مجمع در راستای تعمیق و پویایی آثار منتشره در حوزه ی معارف اهل بیت (علیهم السلام) در سراسر جهان، از دیدگاه ها و پیشنهادهای اساتید، فرهیخته گان، صاحب نظران و پژوهش گران ارجمند استقبال می کند تا زمینه های بسط و گسترش هرچه بیشتر معارف اهل بیت (علیهم السلام) فراهم گردد.

به امید تعجیل در ظهور و فرج منجی عالم بشریت حضرت مهدی (عج).

نجف لک زایی

معاون امور فرهنگی

ص: ۱۱

وحدت، همبستگی، اتحاد و انسجام، از اصول عقلانی و برخاسته از اعماق سرشت انسانی است؛ هم چنان که یک اصل ثابت، مسلم و همیشگی دین مقدس اسلام نیز بوده و هست و تحقق آرمان های آفرینش و نیل به اهداف عالی آن در این راستا قابل دسترسی است و قطعاً هیچ قوم و آحاد جامعه ای، در جنگ و فتنه، نزاع و تفرقه، به خیر و سعادت و کمال انسانی، نخواهد رسید.

امام امیر المؤمنین علی بن ابی طالب (علیه السلام) می فرماید:

إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ لَمْ يُعْطِ أَحَدًا بَفُرْقِهِ خَيْرًا مِّمَّنْ مَضَى وَلَا مِمَّنْ بَقِيَ. (۱)

«خداوند سبحان، نه به گذشتگان و نه به آیندگان، با تفرقه و جدایی خیری را عطا نکرده و نمی کند».

در سایه وحدت و یک دلی است که جامعه به آرمان ها و پله های ترقی، گام نهاده و زیباترین استحکامات را بر سرتاسر جامعه حاکم می کند و محبت و صمیمیت و صلح و صفا را می گستراند.

از این رو، می بینیم قرآن کریم با لحن محکم و با هدف هدایت، چنین می فرماید:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرِهِ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ. (۲)

ص: ۱۳

۱- (۱) - نهج البلاغه: خطبه ۱۷۶.

۲- (۲) - آل عمران: ۱۰۳.

«همه با هم، به حبل الله چنگ زنید و پراکنده نشوید و یاد بیاورید آن زمانی را که با هم دشمنی می کردید. پس خداوند دل های شما را به هم نزدیک کرد و الفت و برادری بر شما حاکم نمود و (نیز) یاد بیاورید آن زمانی را که شما، در لبه پرتگاه آتش قرار داشتید، پس خداوند شما را از آن نجات داد و خداوند این چنین آیات خود را تبیین می کند، شاید به هدایت دست یابید».

و نیز پیامبر اکرم؛ حضرت محمد بن عبدالله (علیهما السلام) می فرماید:

«المؤمن للمؤمن كالبنيان يشد بعضه بعضاً». (۱)

«نسبت فرد با ایمان با مؤمن دیگر، همانند اجزای یک ساختمانند که هر جزئی از ساختمان، جزء دیگر را نگه داشته و محکم می نماید».

و نیز حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) می فرماید:

«المؤمن أخو المؤمن، كالجسد الواحد، إن اشتكى شيئاً منه وجد ألم ذلك في سائر جسده». (۲)

«مؤمن برادر مؤمن است، مانند آنکه یک جسد می باشند؛ اگر عضوی از آن به درد آید، درد و رنج آن به دیگر اعضا خواهد رسید».

بنابر این تفرقه، کینه توزی، نزاع و خون ریزی، هرگز مشروعیت و مصونیت نداشته و از کبائر و زشتی هاست که وجدان و عقل سلیم، آن را بی اساس و بی فرهنگی معرفی کرده و در دین اسلام هم شدیداً مورد نکوهش و توبیخ قرار گرفته و مرتکب آن را به عذاب الهی، وعده داده است.

جهالت جاهلان و دسیسه دسیسه گران و فتنه انگیزان، در طول تاریخ مسلمین، کوشیده است که وحدت صفوف و یک پارچگی مسلمین، به جنگ و

ص: ۱۴

۱- (۱) - اصول کافی ۱۶۶/۲؛ نهج الفصاحه: ۷۷۹؛ کنز العمال: ۱۴۱/۱.

۲- (۲) - بحار الأنوار: ۱۴۸/۶۱.

خون ریزی تبدیل شده و کینه و بغض و بد بینی و اّتهم به خروج از دین و ورود در شرک را گسترش دهد. بنابراین بر مسؤلان و رهبران اّمت و بر آحاد جامعه اسلامی، فرض و حتم است که اجازه ندهند چنین فضائی بر جامعه اسلامی حاکم گردد و در نتیجه ذخائر و ثروت های امت اسلام، توسط مستکبران روزگار و کافران خوش رنگ و نگار و صاحبان تراست ها و کارتل ها به راحتی و سهولت، غارت شود.

ما پیروان اهل بیت (علیهم السلام)، بر خود لازم می دانیم جهت وحدت بیشتر مسلمین و زدودن موانع این اتّفاق و انسجام، نسبت های ناروائی که در طول تاریخ، به ویژه در این سال های اخیر، به مکتب اهل بیت (علیهم السلام) و به صورت ناجوانمردانه نسبت داده شده، از خود دور کنیم و با تمام وجود، از این تهمت ها و نسبت ها توسط تکفیری ها و جریاناتی که آلت دست انگلیسی ها، صهونیست ها، و غارتگران امریکا و ... هستند، اعلان انزجار و تبری بجویم.

از باب نمونه:

۱ - ما که کتاب آسمانی مصون از تحریف، یعنی قرآن کریم را تنها کتاب همه مسلمین و بدون آن که کم و زیاد شده باشد و عیناً، همان قرآن کریم حضرت خاتم الانبیاء محمّد مصطفی (علیهما السلام) و ثقل اکبر و سرتاسر آن را داعی توحید و یکتاپرستی می دانیم؟

- ما که بزرگ ترین موفّقیت پیامبر اکرم (علیهما السلام) را نفی بتها (اصنام) و نفی عبادت لات و عزّی و اعلان و تحقّق کلمه توحید « لا اّله اّلا الله » می دانیم؟

- ما که خطبه های غزّای توحیدی مولی الموحّدین امیر المؤمنین (علیه السلام) را - شبانه روز - در مراکز آموزشی و پژوهشی، دانشگاه ها و حوزه ها و محافل علمی و تربیتی مان به تلاوت و تدریس و استضاءه می نشینیم؟

ص: ۱۵

- ما که در مساجد و مراکز عبادتی مان ، متون سراسر توحید اهل بیت پیامبر(علیهما السلام) را همانند دعای کمیل از امام علی(علیه السلام)، دعای عرفه از امام حسین(علیه السلام) و دعای ابو حمزه ثمالی از امام سجاد(علیه السلام) و ده ها دعای توحیدی دیگر تلاوت می شود و طنین انداز است:

«... متی غَبَّتْ حَتَّى تَحْتَاجَ إِلَى دَلِيلٍ يَدُلُّ عَلَيْكَ... عَمِيْتُ عَيْنٌ لَا تَرَكَ... مَاذَا وَجَدَ مَنْ فَقَدَكَ وَمَا الْمَدَى فَقَدَ مَنْ وَجَدَكَ...».

(۱)

- ما که هزاران اثر معرفتی و توحیدی همچون کتاب توحید شیخ اقدم «صدوق» را داریم، ما که ...

با همه این اوصاف، به صورت جاهلانه و مزورانه و مزدورانه به هدف بدبین کردن سایر مسلمین ناجوانمردانه به شرک متهم شده و می شویم!!! (فما لهم كيف يحكمون) !!! .

۲- اعتقاد به امام مهدی(علیه السلام) و مهدویت، ریشه قرآنی دارد و مذاهب و فرق اسلامی - روی هم رفته - به آن اعتراف دارند تا جائی که انکار آن را موجب قتل منکر آن دانسته اند. (۲)

و نیز جایگاه رفیعی از سنت و معرفت اسلامی را برای آن حضرت ذکر کرده اند و قاطبه علمای اهل بیت(علیهم السلام) و بسیاری از علمای مذاهب اسلامی، روایات و احادیث و اخباری که در شأن و ولادت آن حضرت است، مورد تصریح و تصحیح و اعتراف قرار داده اند؛ مانند صاحب سنن ترمذی، قرطبی مالکی، ابوجعفر عقیلی، سیوطی، ابن حجر عسقلانی، حاکم نیشابوری، بیهقی، ابن اثیر، بغوی، ابن قیم، ذهبی، تفتازانی، ابن کثیر دمشقی، جزری شافعی، عبدالوهاب شعرانی، متقی هندی، عبدالباقی زرقانی، سفارینی حنبلی، محمد امین

ص: ۱۶

۱- (۱) - بحار الأنوار: ۲۲۶/۹۵ (بخشی از دعای عرفه).

۲- (۲) - همانند ابن حجر هیتمی شافعی، شیخ صبای حنفی، خطابی مالکی، یحیی حنبلی و...

سویدی، شوکانی، مؤمن شبلنجی، قنوجی بخاری، کتانی مالکی، خضر مصری، غماری شافعی، ناصر الدین البانی، ابوالعلی مودودی، کمال الدین ابن طلحه شافعی، یاقوت حموی، ابو نعیم اصفهانی، ابن جوزی حنبلی، گنجی شافعی، جوینی شافعی، ابن علی شافعی همدانی، حمد الله مستوفی، ابن شحنة حلبی حنفی، خواجه پارسا حنفی، ابن صبّاغ مالکی، سراج رفاعی، ابن طولون دمشقی، ابو عیّاس قرمانی حنفی، ابن عامر شیراوی، ساباط قاضی حنفی، قندوزی حنفی، حمزاوی شافعی مصری، زرکلی سلفی، یونس سامرای، احمد طوسی بلاذری، ابن شاکر بدری شافعی، عبدالکریم یمانی، صبان شافعی، ابن عماد دمشقی حنبلی و غیر اینان... .

حال نگاه بیندازید و ببینید:

امام مهدی(علیه السلام) و مهدویّت - که در کتاب و سنّت، محکم ترین ریشه و اساس و برهان و این همه معترف به تواتر و صحت و ولادت و حیات از جمیع فرق اسلامی دارد- چگونه با زشت ترین تعبیرها مورد استهزاء و تمسخر و افتراء و نسبت های ناروا قرار گرفته است؟!.

از این عصاره انبیاء و خلف اوصیا، گاهی به «امام مزعوم» و گاهی به «معدوم» و ... تعبیر می شود!! و گاهی می نویسند که شیعیان کنار سرداب حله یا سرداب بغداد، یا سرداب سامرا (1) و یا ... مرکبی را آماده می کنند تا آن که او وقتی که از آن سرداب خارج شد، سوار آن مرکب شود!. اینان هنگام نماز هم، هم چنان در کنار مرکب باقی می مانند، زیرا ممکن است که در همان وقت از سرداب خارج شود و کسی کنار مرکب نباشد تا او را سوار کنند!!.

ص: ۱۷

وارونه نشان دادن حقایق، تحریف و سیاه‌نمایی در زمینه اعتقادات و معارف حقّ اهل بیت (علیهم السلام) توسط دشمنان و بقاء بر میت‌های آکله‌الاکباد و آنان که گوینده «لا اله الا الله و محمد رسول الله» و معتقدان معاد و محشر و اهل قبله و قرآن را همانند گوسفند سر می‌برند و جهت جلب رضایت سردمداران کفر و غاصبان قدس، همه‌گونه خوش‌خدمتی دارند و در تمام دوران ننگین رژیم جعلی و سفّاک صهیونیستی، در حمایت از مظلومین فلسطین، و مقدسات مسلمین حتی یک فشنگ و یا تیری رها نکرده‌اند، اما هر روز شاهد آنیم که دسته‌دسته اهل قبله و توحید و بعثت و معاد را با کمال شقاوت و بی‌رحمی، قطعه‌قطعه و به آتش می‌کشند و فتنه و تفرقه را بین امت اسلام می‌گسترانند.

لازم به تذکر است: این دو مورد به عنوان نمونه بود و گرنه مسلمانان هر روزه شاهد نشر و بسط صدها مورد دیگر با هزاران سایت و کتاب و مقالات و نرم‌افزار، توسط این مجموعه فاقد عاطفه و رحم و متحجّر و تکفیری با هدف شوم تفرقه‌افکنی و جنگ و جدال در امت اسلامی می‌باشند، فإلی الله المشتکی .

در هر صورت، ما به عنوان این که به حفظ وحدت مسلمین و قطع ید اجانب از بلاد اسلامی و زدودن اتهامات و افتراءات از مکتب اسلام و معارف اهل بیت (علیهم السلام) مکلفیم، بر خود واجب می‌دانیم جهت زایل کردن بدبینی از ذهنیتی که اینان در بین عموم مسلمین با دروغ، نفاق، افتراء و بهتان ساخته‌اند، اقدام نماییم و انزجار و بی‌زاری خود را از این تفرقه‌افکنان و جنگ‌افروزان وابسته به استکبار و کفر جهانی، اعلان نماییم.

مجموعه « فی رحاب اهل البیت (علیهم السلام) » (۱) حدود چهارده سال پیش، جهت زدودن این ذهبت و زدودن برخی از موانع وحدت، در معاونت امور فرهنگی مجمع جهانی اهل بیت علیهم السلام و با کمک، مساعدت و همکاری گروهی از فضلا و محققین (۲)، طراحي و سپس مورد تنظيم و تدوين قرار گرفت.

بحمدالله به سرعت و به طور گسترده و چشمگیر، مورد استقبال محافل علمی و پژوهشی و علاقه مندان و دوستان وحدت مسلمین، قرار گرفت.

شخصیت های علمی و دست اندرکاران نشر و قلم و گروه های محاوره و مناظره، در همان زمان تدوین و نشر، پیشنهاد ترجمه ی این مجموعه را به زبان های زنده دنیا دادند که بحمدالله ترجمه فارسی آن توسط اداره ترجمه

ص: ۱۹

۱- (۱) - این مجموعه بیش از چهل جلد است که هر یک از آنها به یک موضوع و یک شبهه اختصاص دارد و به زبان عربی و با سبک مقارنه و ارائه دلایل تنظیم یافته است.

۲- (۲) - جهت تقدیر از زحمات عزیزانی که در این مجموعه به نوعی تلاش داشته و نقشی که در تحقق این کار علمی و فرهنگی داشته اند. متذکر می شویم: ۱- ابوالفضل اسلامی (علی)؛ مسؤول گروه و مشرف علمی پروژه. ۲- سید منذر حکیم؛ پیگیر امور مجموعه. ۳- ۵- سید عبدالرحیم موسوی (رحمه الله)، شیخ عبدالکریم بهبهانی و صباح بیاتی؛ تهیه کنندگان بعضی از متون مجموعه. ۶- ۹- شیخ عبدالأمیر سلطانی، شیخ محمد هاشم عاملی، شیخ محمد امینی و شیخ علی بهرامی؛ تصدی مسائل استخراج و مقابله. ۱۰- ۱۳- سید محمدرضا آل ایوب، عباس جعفری، حسین صالحی و عزیز عقابی؛ در مسائل تصحیح و تطبیق و روند امور. ضمن آن که از نظرات ارزشمند آقایان: شیخ جعفر الهادی (خوشنویس)، شیخ محمد هادی یوسفی غروی، استاد صائب عبدالحمید و غیر اینان در برخی از این متون استفاده کرده ایم. جزاهم الله خیر الجزاء. (ناشر)

معاونت امور فرهنگی، آماده گردید و اینک مورد بررسی مجدد و ویراستاری قرار گرفت و تقدیم علاقه مندان می شود.
امید است که این تلاش و جهاد فرهنگی، مورد قبول پروردگار متعال و عنایت حضرت بقیه الله الأعظم (عج) قرار گرفته باشد.

گروه مطالعات بنیادی

ابوالفضل اسلامی (علی)

۱۳۹۲/۸/۲۸

ص: ۲۰

حکم قرائت سوره های سجده در نماز

«عزائم»، جمع «عزیمه» به معنای «واجب» است. و سوره های عزائم به معنای سوره هایی هستند که سجده واجب دارند و در فقه امامیه این سوره ها عبارتند از: سجده، فصلت، نجم و علق و شامل سوره های دیگری که آیات سجده دارند، نمی شود.

مذاهب اسلامی در حکم سجده برای کسی که یکی از آیات سجده دار را در نماز می خوانند، با هم اختلاف دارند؛ مذهب حنفیه قایل به جواز قرائت این آیات است و می گوید:

«اگر نماز گزار، این آیات را قرائت کند، بایستی فوراً در اثنای نماز سجده به جای آورد».

سایر مذاهب، قایل به جواز، همراه با کراهت شده و سجده را هنگام تلاوت این آیات، واجب ندانسته اند، زیرا قایل به عدم وجوب سجده به هنگام تلاوت این آیات هستند.

در این میان «امامیه» قایل به عدم جواز قرائت سوره های عزائم در نماز است و می گوید:

«با این کار، نماز باطل می شود؛ زیرا سجده اضافی لازم می آید».

در این بحث، به بررسی آرای سه گانه می پرداخته و دلیل و انتقادات وارد بر هر کدام را بیان می نمایم تا ببینیم که کدام یک مطابق با کتاب و سنت نبوی است.

ادله مذهب حنفیه

ابوحنیفه و اصحابش به دلایل ذیل، بر وجوب سجده هنگام تلاوت آیات سجده استدلال کرده اند:

الف: خداوند متعال می فرماید:

فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ * وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ؛ (۱)

«چرا آنان باور نمی کنند؟ و چون قرآن برایشان تلاوت می شود، سجده نمی کنند؟!»

در این آیات خداوند متعال، آنان را به سبب ترک سجده توبیخ و مذمت کرده است و همین دال بر وجوب سجده است. (۲)

ب: رسول اکرم (علیهما السلام) می فرماید:

السَّجْدَةَ عَلَى مَنْ سَمِعَهَا وَعَلَى مَنْ تَلَاهَا .

ص: ۲۲

۱- (۱) - انشقاق (۸۴): ۲۱ - ۲۰.

۲- (۲) - شرح فتح القدير، محمد بن عبدالواحد: ۱/ ۴۶۵؛ المغنی، ابن قدامة: ۱/ ۶۵۲؛ الحاوی الکبیر: ۲/ ۲۰۰.

ج: همچنین ابوهریره روایت کرده است که پیامبر اکرم (علیهما السلام) فرمود:

«هنگامی که فرزند آدم، آیات سجده را قرائت می کند، شیطان به کنار می رود و می گوید: ای وای! همانا فرزند آدم، مأمور به سجده شد و سجده به جای آورد و مستحق بهشت گردید، امّا من مأمور به سجده شدم و از سجده خودداری کردم و مستحق آتش گردیدم».

در فتح القدير آمده است:

«اصل اولی این است که وقتی حکیمی، حکایتی را از غیر حکیم نقل کرد و آن را انکار نمود، دلیل بر صحت آن می باشد و در این جا ظاهر در وجوب می شود. علاوه بر این، آیات سجده نیز دلالت بر وجوب سجده می کنند؛ زیرا این آیات بر سه قسم هستند؛ قسمی که به صراحت، به سجده امر می کند؛ قسمی که متضمن خودداری کفار از سجده است که بدان امر شده بودند و قسمی که سجده انبیا را حکایت می کند و می دانیم که امثال امر و اقتدای به انبیا و مخالفت با کفار واجب است، مگر آن که دلیل خاصی بر عدم وجوب آن داشته باشیم...» (۱)

با اثبات وجوب سجده در این مذهب، به جای آوردن سجده بر هر کسی که آیات سجده را تلاوت کند، واجب است و هیچ فرقی

ص: ۲۳

۱- (۱) - شرح فتح القدير، محمد بن عبدالواحد: ۱/ ۴۶۶، چاپ دار احیاء التراث العربی.

نیست که فرد در حال نماز باشد یا نباشد؛ بلکه در نظر ایشان، اگر سجده تلاوت در نماز واجب گردد، بر فضیلت نماز می افزاید. (۱)

رأی و ادلة مذاهب سنی دیگر

سایر مذاهب، قائل به عدم وجوب سجده تلاوت هستند و می گویند:

«تنها مستحب است».

ابن قدامه می نویسد:

«سجده های تلاوت، سنت مؤکد است و در نظر امام ما، مالک، اوزاعی، لیث و شافعی واجب نیست و این مذهب عمر و

پسرش عبدالله می باشد». (۲)

ماوردی می گوید:

«مستحب است که اگر کسی آیه سجده را در حال نماز، یا غیر آن تلاوت کرد، یا شنید، سجده به جای آورد و سجده تلاوت بر قاری، یا مستمع واجب نیست و عمر همین را گفته است و مذهب مالک همین می باشد». (۳)

ابن حزم نیز در المحلی همین قول را گفته است. (۴)

ص: ۲۴

۱- (۱) - شرح فتح القدير، محمد بن عبدالواحد: ۴۷۰/۱، چاپ دار احیاء التراث العربی.

۲- (۲) - المغنی: ۶۵۲/۱.

۳- (۳) - الحاوی الکبیر، علی بن محمد ماوردی: ۲۰۰/۲، چاپ دار الکتب العلمیة.

۴- (۴) - المحلی: ۱۰۶/۵، چاپ دار الجیل.

ابن قدامه در استدلال قول جمهور آورده است:

«زید بن ثابت روایت کرده است: در پیشگاه پیامبر اکرم (علیهما السلام) سوره نجم را قرائت کردم و هیچ یک از ما سجده نکرد.»

این روایت مورد اتفاق نظر و مورد اجماع صحابه است. بخاری و اثرم از عمر روایت کرده اند که:

«در روز جمعه بالای منبر سوره نحل را قرائت کرد تا به آیه سجده رسید، پس از منبر پایین آمد و سجده به جای آورد و مردم نیز سجده کردند. در جمعه آینده سوره را قرائت کرد تا به آیه سجده رسید و گفت: ای مردم! آیه سجده را می خوانیم، هر کس که سجده را به جای آورد، ثواب برده است و هر کس که سجده نکرد، اشکالی ندارد و خود عمر سجده نکرد.»

و در عبارتی آمده است که عمر گفت:

«خداوند، سجده را بر ما واجب نکرده است، مگر این که خودمان بخواهیم.»

و در روایت اثرم آمده است که در ادامه گفت:

«خداوند آن را بر ما ننوشته است، مگر این که خودمان بخواهیم؛ پس آیه سجده دار را قرائت کرد و سجده نکرد و مردم را نیز از سجده منع کرد.»

این اقدام در حضور جمع کثیری از اصحاب صورت گرفت و با این حال، کسی آن را انکار نکرد و چیزی بر خلاف او نقل نکرد. اما آیه شریفه آنان را به خاطر ترک سجده و عدم اعتقاد به فضیلت

و مشروعیت آن، مذمت کرده است و قیاس آنان با سجده سهو نقض می شود؛ زیرا این سجده در نظر آنان واجب نیست» (۱).

ماوردی برای عدم وجوب استدلال کرده و گفته است:

«دلیل ما روایت عطاء بن یسار از زید بن ثابت می باشد که در پیشگاه رسول خدا سوره نجم را خواند و آن حضرت سجده نکرد و اگر سجده واجب بود، آن حضرت سجده می کرد و به زید دستور می داد که سجده کند».

و روایت شده است که فردی نزد رسول خدا (علیهما السلام) آیه سجده را خواند سپس سجده کرد و شخص دیگری آن را خواند و سجده نکرد، پیامبر فرمود:

كُنْتُ أَمَامَنَا فَلَوْ سَجَدْتَ سَجَدْنَا

«جلو ما بودی، اگر سجده می کردی، ما هم سجده می کردیم».

این روایت می گوید که:

أولاً: آن حضرت او را امر به سجده نکرد و ترک سجده را جایز دانست.

و ثانیاً فرمود:

«لو سَجَدْتَ سَجَدْنَا» که متابعت و پیروی را می رساند.

شافعی روایت کرده است:

ص: ۲۶

«عمر بن خطّاب در جمعه ای، بالای منبر آیه سجده را تلاوت کرد. در جمعۀ بعدی به هنگام قرائت سوره سجده دار، مردم مہیای سجده شده بودند که وی گفت: «ای مردم! همانا خداوند این سجده ها را بر ما واجب نگردانیده است، مگر این که خودمان بخواهیم. هر کس سجده کند، کار خوبی کرده است و هر کس سجده نکند، اشکالی ندارد و گناهی بر او نیست.»

این سخن عمر در حضور عدۀ زیادی از مهاجرین و انصار و عدم مخالفت ایشان با او، دلالت بر اجماع مسلمین بر عدم وجوب سجده دارد.

از طرف دیگر، این سجده ای است که ممکن است بر مسافری که بر مرکب خود نشسته و مشغول حرکت است، واجب گردد، لذا مصلحت اقتضا می کند که واجب نباشد. و از آن جا که سجده به هنگام اعادۀ تلاوت آیه واجب نمی باشد؛ بنابراین، هنگام تلاوت ابتدایی هم واجب نمی باشد، مثل طهارتی که اگر اعادۀ آن واجب نباشد، ابتدای آن هم واجب نیست. و به خاطر این که هر سجده ای که با ترک آن، نماز باطل نشود، در این صورت آن سجده مستحب است، همانند سجده سہو.

اما قول خداوند متعال که می فرماید:

وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ (۱)

ص: ۲۷

منظورش کفار هستند؛ زیرا به دنبال آن، وعده عذابی می دهد که مستحق کسی که سجده تلاوت را ترک کند، نمی باشد و قول لا یسجدون؛ یعنی «لایعتقدون»؛ اعتقاد ندارند؛ زیرا خداوند به دنبال آن می فرماید:

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكذِّبُونَ؛ (۱)

«بلکه کسانی که کفر ورزیدند، تکذیب می کنند». (۲)

این رأی و نظر ایشان در مورد سجده تلاوت است، امّا درباره قرائت آیات سجده و از جمله عزائم چهارگانه در نماز، باید گفت که آن را جایز می دانند و گویی آن را از مسلمات می دانند و سپس در حکم مسأله در صورت نماز جماعت و نماز فرادا به تفصیل سخن می گویند.

رأی و ادله امامیه

«امامیه» برای اثبات نظر خویش، به دلایلی استدلال کرده اند که آن را از منابع معروف ایشان نقل می کنیم. علاوه بر این، ادله خاصی از ائمه (علیه السلام) در این مقام روایت شده است که بدانها اشاره نمی کنیم.

ص: ۲۸

۱- (۱) - انشقاق (۸۴): ۲۲.

۲- (۲) - الحاوی الکبیر: ۲/ ۲۰۱ - ۲۰۰.

سید مرتضی در الانتصار می نویسد:

«علت منع قرائت سوره های عزائم این است که به تواتر نقل شده است که هر یک از چهار سوره، سجده واجب دارد، در این صورت، اگر در نماز قرائت و سجده به جای آورده شود، نماز گزار سجده ای را به نماز اضافه کرده است و اگر آن را ترک کند، واجبی را رها کرده است.» (۱)

شیخ طوسی در الخلاف می نویسد:

«با توجه بر اجماع فرقه ها و اخباری که در مورد وجوب سجده تلاوت وارد شده است، باید گفت: یقین داریم که نمازی بر ذمّه ما واجب شده است، این اشتغال ذمه جز با یقین دیگری رفع نمی گردد! و برای رسیدن به چنین یقینی، باید سوره های عزائم را در نماز نخوانیم...» (۲)

و استدلال کرده بر وجوب سجده در عزائم به ادله هایی که اول آنها: «اجماع فرقه است؛ آنان در این مسأله اختلافی نکرده اند.» (۳)

علامه حلی در تذکره چنین استدلال کرده است:

«سجده تلاوت واجب است و از سوی دیگر اضافه کردن سجده در نماز، باعث بطلان آن می گردد و جمهور، اتفاق نظر دارند که بنا

ص: ۲۹

۱- (۱) - الانتصار: ۱۴۶.

۲- (۲) - الخلاف: ۴۲۶/۱، چاپ جامعه مدرسین - قم.

۳- (۳) - الخلاف: ۴۳۱/۱، چاپ جامعه مدرسین - قم.

به اصل، قرائت عزائم جایز است، در حالی که اصل، وقتی حجت است که معارض نداشته باشد». (۱)

صاحب جواهر اضافه کرده است:

«وجوب سجده تلاوت از قبیل: وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ؛ استنباط می شود؛ زیرا ترک سجده تلاوت را مذمت کرده است و بنابر اجماع و ادله دیگر، آیاتی که سجده واجب دارند، در همین چهار مورد خلاصه می شوند...». (۲)

روشن است که نظر امامیه مبتنی بر دو مقدمه است:

الف: وجوب سجده به هنگام قرائت آیه سجده ای که در سوره های عزائم چهارگانه است.

ب: بطلان نماز به واسطه سجده تلاوت به اعتبار این که وارد کردن امری اضافی در نماز است و معلوم است که مکلف، موظف به انجام نماز و عدم ابطال آن به وسیله انجام یک فعل خارجی می باشد.

باید گفت که از این دو مقدمه، عدم جواز قرائت سوره های عزائم در نماز استنتاج می شود.

حنفی ها در مقدمه اول با امامیه هم عقیده هستند، با این تفاوت که سجده تلاوت را برای تمام آیات سجده واجب می دانند، اما در

ص: ۳۰

۱- (۱) - تذکره: ۱۴۶/۳.

۲- (۲) - جواهرالکلام: ۲۱۴/۱۰، چاپ نجف.

مقدمه دوم، با امامیه مخالف هستند. جمهور نیز در هر دو مقدمه با امامیه مخالف هستند.

با وجودی که جمهور و حنفی ها برای مخالفت با دو مقدمه به دلایلی استدلال کرده اند، اما تأمل دقیق، نشان می دهد که هر دو مقدمه تمام هستند و مناقشات و انتقادات بر هیچ کدام از آنها وارد نمی باشد.

جمهور برای مخالفت با مقدمه اول و اثبات عدم وجوب سجده تلاوت برای آیات سجده در سوره های عزائم، به ادله زیر استدلال کرده اند:

۱- دلالت آیه: **وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ** بر وجوب سجده را رد کرده اند.

۲- روایت عطاء بن یسار.

۳- روایت مردی از رسول خدا (علیهما السلام) در این مورد.

۴- روایتی از عمر بن خطاب در این مورد که اجماع صحابه بر عدم وجوب سجده از آن فهمیده می شود.

۵- هر سجده ای که با ترک آن نماز باطل نمی شود، استحبابی است.

۶- صحت انجام سجده تلاوت به وسیله مسافر بر روی همان مرکب خودش، در حالی که می تواند از آن پیاده شود، دلالت بر استحبابی بودن آن می کند.

باید گفت که رد دلالت آیه سجده بر وجوب سجده تلاوت، درست نیست و استدلال به این که مخاطب در آیه شریفه، کفار

هستند، قابل قبول نیست؛ برای این که ملائک، عمومیت لفظ است، نه خصوصیت سبب؛ چنان که مفسران می گویند و مورد، باعث تخصیص عمومیت وارد نمی شود؛ چنان که اصولیون می گویند بلکه مخاطب آیه، اعم از کافر و مؤمن می باشد؛ به دلیل این که چیزی که مورد انکار قرار گرفته سجده برای کاری است که علاوه بر اذعان و تصدیق، استحقاق سجده را دارد و آن تلاوت قرآن کریم است. بدیهی است که قیح عدم سجده وقتی با انکار و تکبر باشد، بسیار شدیدتر می شود؛ از این رو، کفار به عنوان مخاطبان اولیّه این آیه قرار گرفته اند، در حالی که مخاطب حقیقی، اعم از کافر و مؤمن می باشد؛ زیرا بسیار واضح است که سجده جز به وسیله مؤمن انجام نمی گیرد و عاقلانه نیست که آیه کفار را به دلیل عدم سجده به هنگام تلاوت آیات قرآن، مورد مذمت و سرزنش قرار دهد، در حالی که آنان بر کفر و عناد خویش باقی هستند بلکه عدم ایمان و عدم اذعان به آیات الهی از جانب کفار را مورد مذمت قرار می دهد؛ زیرا قرآن می فرماید تنها ایمان به آیات، الهی کافی نیست بلکه شایسته است که انسان هنگام قرائت این آیات، سجده کند؛ از این رو، آیه در ابتدا عدم ایمان و سپس عدم سجده را مورد مذمت و سرزنش قرار داده است:

فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ * وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ

«چه شده است که ایمان نمی آورند؟! و هنگامی که قرآن بر ایشان خوانده می شود، سجده نمی کنند؟!».

بنابراین، مطلوب آیه از کفار؛ ایمان، اذعان و تسلیم است و پس از ایمان و تسلیم، مطلوب آیه از آنان، سجده به هنگام تلاوت آیات قرآن است؛ چنان که این کار از سایر مؤمنان نیز خواسته شده است.

و از آن جا که اجماع بر عدم وجوب سجده هنگام تلاوت آیات قرآن کریم منعقد شده است، مقتضای جمع بین آیه و اجماع، وجوب سجده هنگام تلاوت آیات مخصوصی است که در آنها امر به سجده شده است؛ بنابراین، دلالت بر وجوب سجده تلاوت، تمام است و هیچ اشکالی بر آن وارد نیست.

درباره روایت عطاء بن یسار، از زید بن ثابت نیز باید گفت: بخاری و مسلم آن را در کتابهای صحیح خود آورده اند. نصّ این روایت در کتاب بخاری، از ابن قسیط، از عطاء بن یسار این است که عطاء برای ابن قسیط روایت کرده است که او از زید بن ثابت سؤال کرده است و او چنین پنداشته که سوره نجم را بر رسول اکرم (علیهما السلام) قرائت کرده و او سجده ننموده است.

(۱)

و در صحیح مسلم، از ابن قسیط، از عطاء بن یسار روایت شده است که عطاء به وی خبر داده است که از زید درباره قرائت حمد و

ص: ۳۳

سوره هنگام قرائت با امام جماعت، سؤال کرده و او گفت: «همراه امام، نباید چیزی را قرائت کرد». زید چنین پنداشته که سوره نجم را بر رسول خدا (علیهما السلام) قرائت کرده و او سجده نموده است. (۱)

این روایت که سنت عملی رسول اکرم (علیهما السلام) را نقل می کند، در مقابل روایت دیگری قرار دارد که آن هم سنت عملی حضرت را نقل می کند و می گوید: «آن حضرت به هنگام قرائت سوره نجم، سجده کرد». این روایت را عبدالله بن عمر نقل کرده و بخاری آن

را در صحیح خود، در بابی به اسم «باب سجده النجم» آورده است. (۲)

معروف این است که سنت عملی، مجمل است و بر اساس آن به وجوب یا استحباب، چیزی استدلال نمی شود بلکه تنها بر مشروعیت چیزی استدلال می شود، پس همان طور که روایت عبدالله بن عمر، وجوب را نمی رساند؛ زیرا احتمال دارد که سجده رسول خدا (علیهما السلام) به خاطر استحباب آن بوده است، به همان دلیل، روایت عطاء بن یسار عدم وجوب را نمی رساند؛ زیرا احتمال دارد که پیامبر اکرم (علیهما السلام) بعد از آن سجده را به جای آورده باشد؛ به خصوص که راوی؛ یعنی عطاء بن یسار، جواب زید بن ثابت را با این وصف: «او گمان کرده است» نقل کرده است و این وصف، بر کلامی اطلاق می شود که

ص: ۳۴

۱- (۱) - صحیح مسلم: ۸۸ / ۲، چاپ دارالفکر.

۲- (۲) - صحیح بخاری: ۳۲ / ۲، چاپ دارالفکر.

بعداً اثبات نشده و در حدّ ادّعا باقی مانده است. و گویی که عطا از سخنان زید، شک و تردیدی در دل داشته است..

اما روایت مردی که رسول اکرم (علیهما السلام) به وی فرمود:

«لَوْ سَجَدْتَ سَجْدَنَا؛ اگر سجده می کردی، سجده می کردیم»، در کتاب الحاوی الکبیر به صورت مرسل نقل شده است و بدان اعتنایی نمی شود.

در مورد ادّعای اجماع صحابه که از کلام عمر بن خطّاب و سکوت صحابه استنباط شده است، باید گفت: این روایت در صحیح بخاری (۱) و سنن بیهقی (۲) روایت شده و بر فرض که صحیح باشد، مخصوص آیات ۴۹ و ۵۰ از سوره نحل می باشد؛ زیرا در صحیح بخاری آمده است که عمر بن خطّاب در دو جمعه مذکور، سوره نحل را قرائت کرد و در جمعه اول، سجده را به جای آورد و در جمعه دوم، مردم را از سجده نهی کرد و روشن است که مذاهب مختلف در تعداد و مواضع سجده تلاوت در قرآن کریم با هم اختلاف دارند و در مذهب اهل بیت، سجده تلاوت در هر جایی از قرآن که امر به سجده شده است. واجب نیست بلکه در مواضع چهارگانه، سجده تلاوت واجب است که عبارتند از: سوره سجده، نجم، علق و فصلت. برخلاف مذهب حنفی که سجده را در هر آیه

ص: ۳۵

۱- (۱) - صحیح بخاری: ۲/ ۳۴ - ۳۳، چاپ دار الفکر.

۲- (۲) - سنن بیهقی: ۲/ ۳۲۰، ابواب سجود التلاوخ، باب مَنْ لَمْ يَرِ وَجُوبَ سَجْدَةِ التَّلَاوَةِ.

که امر به سجده شده، واجب می دانند که به چهارده مورد می رسد. (۱)

در مذهب امامیه، سجده در غیر این چهار موضع مستحب است و از جمله این مواضع، «سوره نحل» است؛ بنابراین، اجماع صحابه و جوب سجده تلاوت در سوره های عزائم را نفی نمی کند بلکه استحباب آن را در این موضع می رساند و همین مذهب اهل بیت (علیه السلام) را تأیید می کند.

در استدلال دیگر خویش گفتند:

«هر سجده ای که با ترک آن، نماز باطل نشود، مستحب است».

در این مورد باید گفت: این سخن در مورد سجده های نماز صحیح است، اما تعمیم دادن آن به حکم سجده تلاوت، قیاس است و قیاس در نظر بعضی از مذاهب جمهور و در نظر امامیه باطل است. و حتی قایلان به صحت قیاس می گویند که قیاس سجده تلاوت به سجده نماز، قیاس باطلی است. (۲)

در مورد اشاره کردن مسافری که بر روی مرکب نشسته و عدم وجوب پیاده شدن از مرکب به هنگام قرائت آیه سجده هم باید گفت: این کار بر استحباب سجده دلالت نمی کند؛ زیرا هر کار واجب، شرایط و ویژگیهای خاص خود را دارد و مانعی ندارد که

ص: ۳۶

۱- (۱) - الفقه علی المذاهب الاربعه و مذهب اهل البیت: ۶۰۵/۱.

۲- (۲) - عمدہ القاری: ۹۶/۷، چ دارالفکر.

سجده تلاوت این خصوصیت را داشته باشد. علاوه بر این، اگر سخن معترض صحیح باشد، در این صورت لازم است بگوییم نماز میت مستحب است؛ زیرا هیچ سجده و رکوعی در آن نیست!

همچنین درباره؛ سخن ماوردی که می گوید:

«اصل در این سجده، استحبابی بودن آن است؛ زیرا به منزله نماز استحبابی می باشد؛ بنابراین، واجب است که سجده برای آن واجب نباشد، پس هرگاه آن آیه اعاده شود، سجده بر آن واجب نیست؛ بنابراین، از آن جا که هنگام اعاده قرائت، اعاده سجده واجب نیست، پس به هنگام قرائت ابتدایی نیز سجده واجب نیست.»

از سخنان ماوردی چیزی فهمیده نمی شود و وجه معقولی به دست نمی آید و باید پرسید: معنای اصل در این سجده، استحبابی بودن آن است، چیست؟ و معنای: سجده نافله به منزله نماز استحبابی است، چیست؟ علاوه بر این، اگر چه نماز نافله (استحبابی) واجب نیست، اما اگر رکنی از ارکان نماز از قبیل سجده یا رکوع از آن حذف شود، باطل است و در این صورت، بدان نماز گفته نمی شود تا چه رسد به این که گفته شود: سجده آن واجب نیست، پس لازم است که ارکان نماز به جای آورده شود تا مکلف ثواب ببرد و اگر کسی، رکنی از ارکان نماز را به جای نیاورد، مثل این است که اصلاً نماز نافله را به جای نیاورده است و در این صورت، اگر چه گناهی را به خاطر ترک رکن مرتکب نشده است، اما ثوابی هم نمی برد؛ چون مانند این است که اصلاً نماز را به جای نیاورده است.

همچنین باید پرسید: معنای: «اگر آن آیه اعاده شود» (۱) چیست؟ زیرا هیچ کس نمی گوید که سجده تلاوت با تکرار آیه واجب می شود و تمام کسانی که قایل به وجوب، یا استحباب سجده تلاوت هستند، این را هنگام تلاوت آیه می دانند و کسی نمی گوید که این حکم، فقط هنگام تکرار آیه واجب یا مستحب است.

به این ترتیب، روشن می شود که ادله اقامه شده بر عدم وجوب سجده تلاوت، باطل است و دلالت آیه بر وجوب سجده دلالت و تمام می باشد. علاوه بر آیه، قول عثمان بن عفان نیز وجود دارد که بخاری آن را چنین روایت کرده است:

«انما السجده علی من استمعها». (۲)

«همانا سجده بر کسی که آن را شنید، واجب می شود».

و ابن ابی شیبیه در مصنف خود از ابن عمر روایت کرده است:

«السجده علی من سمعها». (۳)

«سجده بر کسی که آیه را شنید، واجب می شود».

و عینی در شرح خود بر صحیح بخاری، روایات دیگری را بر وجوب سجده تلاوت اقامه کرده است که برخی از آنها عبارتند از:

ص: ۳۸

۱- (۱) - الحاوی الکبیر، ماوردی: ۲۰۱/۳، کتاب الصلاه، باب صفه الصلاه و عدد سجود القرآن.

۲- (۲) - صحیح بخاری: ۳۳/۲.

۳- (۳) - مصنف ابن ابی شیبیه: ۴۵۷/۱.

ابن ابی شیبہ از حفص، از حجاج بن ابراهیم و نافع و سعید بن جبیر روایت کرده است:

«هر کسی آیه سجده را بشنود، واجب است، سجده کند».

و از ابراهیم با سند صحیح روایت کرده اند:

اگر نمازگزار آیه سجده را بشنود، واجب است در حال نماز سجده کند».

و از شعبی روایت کرده اند:

«اصحاب عبدالله بن عمر وقتی که سجده تلاوت را می شنیدند، سجده به جای می آوردند، اگرچه در نماز باشد».

و شعبه می گوید:

«از حماد درباره مردی سؤال کردم که در حال نماز، سجده تلاوت را می شنود؟ پاسخ داد: سجده را به جای آورد» و حکم نیز مثل همین را گفته است.

و هشیم، از مغیره، از ابراهیم روایت کرده است که می گفت:

«اگر شخص جنب، سجده تلاوت را شنید، غسل را به جای آورد، سپس آیه سجده را قرائت کند و سجده آن را به جای آورد و اگر خودش نمی تواند آن را به خوبی قرائت کند، دیگری قرائت کند و او سجده کند».

و حفص، از حجاج، از فضیل، از ابراهیم و حماد و سعید بن جبیر نقل کرده است که گفته اند:

«اگر شخص جنب، سجده تلاوت را شنید، غسل کند و سجده را به جای آورد».

و عبيدالله بن موسى، از ابان عطار، از قتاده، از سعيد بن مسيب، از عثمان نقل کرده است:

«اگر زن حائض، آيه سجده را شنید، با سر، اشاره کند و بگويد: «اللّٰهُمَّ لَكَ سَجْدَةٌ».

و از حسن در مورد کسی که سجده تلاوت را در اول نماز فراموش کرده و در رکعت آخر به یاد آورده نقل شده است:

«در رکعت آخر، سه سجده به جای آورد و اگر آن را فراموش کرد تا وقتی که نمازش به پایان رسید، اما هنوز آن را سلام نداده است، در این حال، اگر هنوز صحبت نکرده است، یک سجده به جای آورد و اگر صحبت کرده است، نماز را دوباره بخواند».

و از ابراهيم نقل شده است:

«اگر سجده را فراموش کرد، در هر جای نماز که آن را به یاد آورد، سجده کند».

و از مجاهد سؤال شد کسی در نماز شك کرده است که سجده اش را به جای آورده است یا نه؟

پاسخ داد: «اگر خواست، سجده را به جای آورد و پس از اتمام نماز دو سجده ديگر را در حالت نشسته انجام دهد و اگر خواست،

ص: ۴۰

سجده را به جای نیاورد و پس از نماز، دو سجده را در حالت نشسته به جای آورد». (۱)

این مطالب در مورد مقدمه اول بود، اما در مورد مقدمه دوم که می گوید: «نماز با سجده تلاوت باطل می شود»، باید گفت: مکلف با اختیار خودش، یکی از سوره های عزائم را در نماز قرائت کرده و سجده آن را بر خودش واجب گردانیده است، در این صورت، چیزی را بر اصل نماز اضافه کرده است و فقهای اسلام گفته اند که نماز با انجام عمل کثیر، باطل می شود.

جزیری در کتاب الفقه علی المذاهب الاربعه گفته است:

«نماز با عمل کثیری که از جنس نماز نیست، باطل می شود و آن عملی است که اگر کسی آن را ببیند، گمان می کند که شخص در حال نماز نیست... امّا اگر نماز گزار عمل زایدی را انجام دهد که از جنس نماز است، همانند به جای آوردن رکوع، یا سجده اگر عمداً باشد، کم یا زیاد آن، نماز را باطل می کند و اگر سهواً باشد، نماز را مطلقاً باطل نمی کند». (۲)

ص: ۴۱

۱- (۱) - عمده القاری: ۹۵/۷، چاپ دار الفکر.

۲- (۲) - الفقه علی المذاهب الاربعه ومذهب اهل البيت (عليهم السلام): ۶۰۲/۱ و ۴۳۰؛ همچنین ر.ک: الفقه علی المذاهب الخمسه، محمد جواد مغنیه: ۱۴۵.

از این رو، شافعی گفته است: «اگر نماز گزار، سوره های عزائم را قرائت کند و نیتش این باشد که سجده تلاوت را به جای آورد، نمازش باطل است». (۱) و این به قول امامیه بسیار نزدیک است.

سید کاظم یزدی در عروه الوثقی می نویسد:

«قرائت یکی از سوره های عزائم در نماز، جایز نیست و اگر عمداً شروع به قرائت آن نموده است، نمازش باطل و باید آن را دوباره شروع کند». (۲)

البته بین دو قول، از دو جهت تفاوت وجود دارد:

یکی این که: شافعی به بطلان نماز کسی حکم می کنند که سوره های عزائم را به نیت به جای آوردن سجده تلاوت، قرائت کند، در حالی که در نظر فقهای امامیه کسی که عمداً؛ یعنی بدون فراموشی، یا جهل و بلکه با علم و توجه نسبت به حکم، سوره های عزائم را در نماز قرائت کند، نمازش باطل است، اگر چه نیت سجده تلاوت را نداشته باشد.

فرق دوم این است که: شافعی می گویند: «اگر کسی سجده تلاوت را انجام نداد، اشکالی در نماز او ایجاد نمی شود و چیزی بر عهده او

ص: ۴۲

۱- (۱) - همان: ۱ / ۶۰۲.

۲- (۲) . العروه الوثقی: ج ۱، ص ۶۴۴ فصل ۲۴ فی القراءه.

نیست»، در حالی که امامیه گرچه در صحت نماز با ایشان موافق هستند، اما در این صورت هم، شخص را گناهکار می دانند و بعضی از فقها می گویند: احتیاط واجب آن است که حتی در این صورت، نمازش را اعاده کند (۱) و برخی دیگر، اعاده آن را احتیاط مستحب می دانند. (۲)

غریب آن است که: حنفی ها در مورد این مقدمه، دچار تناقض گویی شده اند و اگر کسی طبق نظر اینان آیه سجده را در نماز قرائت کند، خودش را بین دو امر متزاحم می بیند:

اول: وجوب اتمام نماز و جایز نبودن ابطال آن.

دوم: وجوب به جای آوردن فوری سجده تلاوت در اثنای نماز.

آنان از سوئی می گویند که سجده تلاوت واجب است و از سوی دیگر قایل به جواز قرائت آیات سجده هستند! آیا سجده تلاوت که چیزی خارج از نماز است، منجر به ابطال نماز نمی شود؟ و آیا این کار، اقدام نماز گزار برای باطل کردن نمازش نمی باشد، در حالی که نماز گزار بر طبق امر اول، مأمور به اتمام نماز خودش می باشد؟!

التزام به این قول، منجر به وقوع تزاحم در احکام شریعت می شود که همین کاشف از خلل روشنی است که در دیدگاه فقهی

ص: ۴۳

۱- (۱) - منهاج الصالحین، خویی: ج ۱، ص ۱۶۴.

۲- (۲) - منهاج الصالحین، سیستانی: ج ۱، ص ۲۰۶.

حنفی‌ها وجود دارد و واضح است که این تراجم، در فقه حنفی که قایل به وجوب سجده تلاوت در اثنای نماز است، خلاصه نمی‌شود بلکه سایر مذاهب جمهور را هم در بر می‌گیرد که قایل به جواز سجده تلاوت در اثنای نماز شده‌اند؛ زیرا این قول بدان معناست که شریعت، از سجده تلاوت نهی کرده است به این اعتبار که اضافه کردن چیزی به اصل نماز است و در همان وقت، اجازه داده است که سجده تلاوت در اثنای نماز به جای آورده شود؟! این تناقض گویی، کاشف از خللی است که در دیدگاه فقهی وجود دارد که منجر به استنباط چنین نتیجه‌ای و نسبت دادن آن به شریعت می‌شود، در حالی که بُب شریعت به تعبیر امام(علیه السلام) چیزی دیگر است؛ چنان که زراره از امام باقر(علیه السلام) یا امام صادق(علیه السلام) روایت کرده است:

« لا تقرأ فی المكتوبه بشیء من العزائم فَإِنَّ السجودَ زیاده فی المكتوبه». (۱)

«در نمازی که مکتوب و مقرّر شده است، چیزی از سوره‌های عزائم را قرائت نکنید؛ زیرا سجده به منزله اضافه کردن چیزی به نماز مکتوب است».

ص: ۴۴

۱- (۱) - وسائل الشیعه: ۴ / ۷۷۹، باب ۴۰ از ابواب قرائت در نماز، ح ۱.

به طور خلاصه می توان گفت سه نظر در مورد سجده تلاوت وجود دارد:

الف: قول به جواز قرائت آیه سجده در نماز و وجوب سجده تلاوت که قول حنفی ها می باشد.

ب: قول به جواز قرائت و جواز سجده تلاوت که قول سایر جمهور می باشد.

ج: قول به عدم جواز سوره های عزائم چهارگانه و بطلان نماز به واسطه سجده تلاوت که قول امامیه است.

توضیح داده شد که: قول امامیه، مستند به دو مقدمه است:

یکی: وجوب سجده به خاطر قرائت عزائم که صحّت و درستی آن ثابت شد.

و دیگری: بطلان نماز به خاطر انجام سجده تلاوت که به اثبات رسید.

و گفته شد که اگر چنین نباشد، نماز گزار خود را بین دو امر متزاحم می بیند؛ یکی: حرمت ابطال نماز و دیگری: وجوب سجده تلاوت که منجر به ابطال نماز می شود، برای همین لازم است که قایل به حرمت قرائت عزائم در نماز شویم.

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریان‌های اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می‌نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

